

تراز نامه اخلاقی

فرهنگ قاسمی

در این نوشتار کوشش میشود به ترازنامه اخلاقی اجتماعات پرداخته شود. زیرا در یک جامعه مدرن رفتار و زیستار علاقمندان به مدیریت جامعه و همینطور داوطلبان بدست آوردن قدرت سیاسی، حتی مدعیان ارائه پروژه های اجتماعی همواره زیر دید تیزبین مردم قرار دارند. پس تنظیم و ارائه و انتشاربیلان باعث شفافیت درعمل گردیده و نه تنها به کسب اطمینان اجتماعی می انجامد بلکه به فعالان نیز کمک میکند تا بینش خود را با عینیت بیشتری آماده سازند. اما منظور از ارائه بیلان در حرکت های سیاسی به تنهایی ردیف کردن تاریخچه، نکات مثبت و منفی، جستجوی علت های کمبود ها و عرضه راه حل ها نیست. در بیلان ممکن است عواملی را بررسی کرد که به آن چیزی منجر شوند که میدانیم رخ نموده است. این هنوز به معنای توضیح علمی بیلان نیست. باید بتوان عواملی را نیز دید که مؤثر بوده اند، اما تا کنون دیده نشده اند و همچنین عواملی را که در جهتی عمل کرده اند که خلاف جهت نهایی حوادث بوده است. برای همین شاید، نه تنظیم بیلان امر راحتی باشد و نه فهمیدن آن ساده و سهل! هیچ بیلان از خطا و لرزش دور نیست. هرگاه فعالان حرکت خود به تنظیم بیلان بپردازند، هر قدر هم که به کار خود وفادار باشند باز بیلان دقت علمی کافی را نخواهد داشت. در غالب سازمان ها یا گروه های سیاسی ایرانی ارائه بیلان، یا کارکرد یا ترازنامه مرسوم نیست. این کمبود همواره زیانبار است زیرا باعث نا روشنی و بدور افتادن از هدف، گردیده، نیروها و امکانات به شکلی واقعی ارزیابی نشده، چه بسا در سوی مثبت بکار نرفته، از مسیر درست خارج گردیده، سو تفاهم به وجود آورده، برنامه ریزی های عملی را عقیم یا کم کار نموده و حتا میتواند ضربات هولناکی را به هدف یا اهداف آن گروه وارد آورده و نهایتا به هستی اش لطمه وارد ساخته و او را از پای در آورد. گفته شد هدف، خوب است که یاد آور شویم که هستی یک گروه اجتماعی، چه سیاسی باشد و چه غیر سیاسی بدون هدف بی مفهوم است، کما اینکه یک انسان اجتماعی نیز بدون هدف خصلت وجودی خود را از دست میدهد. پس داشتن هدف و کوشش برای دست یافتن بدان لازمه موجودیت هر ارگان زنده است.

از سوی دیگر هر گاه صحبت از بیلان یا تراز نامه میشود بسیاری فکر میکنند منظور ارائه یک سری ارقام و اعداد است این نوع بیلان ها که

نگاهی کمّی به تراز نامه دارند در موسسات اقتصادی کار ساز و لازم و اجباری هستند، در یک گروه اجتماعی نیز باید ارائه شوند زیرا بدون منابع مادی و غیر مادی مشروع و متناسب با اهداف پیشرفت اهداف امکان پذیر نیست. اما در گروه های اجتماعی بیلان اخلاقی مهم تر از بیلان مالی است.

اما غرض از بیلان اخلاقی چیست؟ برای پاسخ به این ترکیب بظاهر نا مانوس در ادبیات فارسی، باید ابتدا دید اخلاق در فعالیت اجتماعی چیست؟ اخلاق در فعالیت اجتماعی رعایت دو اصل حق و وظیفه برای دست یافتن به یک هدف است. هرکس در امور اجتماعی برای رسیدن به هدف تعیین شده توسط گروه تشکیل دهنده آن، یا به عبارتی دیگر خرد جمعی آن اجتماع، حقوق و وظایفی دارد. فرد با اخلاق کسی است که آنها را محترم بشمارد به آنها وفادار بوده واز آنها عدول نکند. اخلاق اجتماعی تکالیف انسان را نسبت به مدیریت جامعه تعیین میکند و آن از سیاست که طبق نظریه افلاطون و روسو، وصف مدینه فاضله و جامعه «ایده آل» را میکند متمایز نیست.

زیرا اخلاق اجتماعی و سیاست به این معنی که گفته شد آنچه را که باید باشد و بهتر است تعیین کرده، ایده آلی را برای سعادت و خوشبختی بشریت معرفی می نمایند. یک سازمان اجتماعی، سیاسی یا غیر سیاسی در فرایند دستیابی به هدف خود نیز حقوق و مسئولیت ها یا وظیفه هایی دارد. در یک سازمان همانقدر که افراد در برابر اهداف سازمان مسئول هستند، سازمان هم در برابر وظایف و اهداف خود مسئولیت دارد. پس غرض از بیلان اخلاقی یک سازمان آن است که ارزیابی شود که این سازمان - بدون در نظر گرفتن نوع ساختارش - تا چه اندازه توانسته با بهره جویی از حقوق و امکانات خود و با توجه به مسئولیت هایش در رسیدن به هدفش پیشرفت یا پسرفت کند.

برای ارائه بیلانی بر این مبنا، باید روش بر پایه مشاهده سنتتیک یعنی ارتباط منطقی ابزار ها، عوامل و امور باشد. در ارائه بیلان یک سامانه اجتماعی از امر روانشناسی افراد نمیتوان گذشت، زیرا بیلان اخلاقی دارای علل کاملاً انسانی است و تمام تظاهرات گوناگون فعالیت افراد مانند سطح دانش و آموزش، اعتقادات سیاسی، مذهب، علاقه های هنری، فرهنگ، رفتار خانوادگی و شغل، فعالیت اجتماعی سیاسی گذشته و کیفیات امروزی، در آن تاثیر گذارند.

عوامل تشکیل دهنده یک بیلان اخلاقی در یک گروه متشکل اجتماعی کدامند؟

۱-عوامل بنیادی:

این عوامل بیشتر سرمایه غیر مادی، اخلاقی یا معنوی، فکری و نظری و پایه و اساس و زیربنای اندیشه و خلاقیت کار جمعی اند که با دستاورد های جامعه بشری نیز آمیخته اند، مانند مفاهیمی از قبیل آزادی، دموکراسی، عدالت اجتماعی، استقلال و غیره. بطور مثل هدف یک گروه اجتماعی میتواند احترام به آزادی، گسترش آن و دفاع از آن باشد. در این حالت آزادی آفریده او نیست بلکه دستاورد بشریت است، اما آن گروه اجتماعی متشکل در اهدافش خود را وظیفه دار رعایت آزادی، گسترش آزادی و دفاع از آزادی میداند. باید گفت که عوامل بنیادی، آن طریقه عمل و فکری است که قبل از وجود فرد مقرر و پا برجا شده و افراد آن را بطور کلی از طریق تربیت باور کرده اند.

از آنچه گفتیم چنین نتیجه گرفته میشود که خارجی بودن و مستقل بودن و اجباری بودن از ممیزات عوامل بنیادی بیلان اخلاقی هستند.

۲- عوامل مرحله یی:

بخش دوم سیر اقدامات کیفی مجموعه و ارتباط آنها با یکدیگر را در زمان معین مورد بحث و بررسی قرار میدهد و معلوم میکند که این کیفیات معلول چه عللی بوده و بر طبق کدام قانون، روند خود را در بخش های مختلف تعقیب کرده اند. هریک از این کیفیات فصل خاصی را از بیلان اخلاقی ایجاد و تبیین می کنند. این عوامل کوتاه یا متوسط المدت اند و متشکل از گروههای اجرایی مسئول میباشند که در چار چوب اختیارات و با استفاده از امکانات و منابع به منظور ایجاد ارزش افزوده برای عوامل بنیادی فعالیت میکنند. بعلاوه در جستجوی حل مشکلاتی هستند که در خلال حرکت و کار و زار بروز میکنند.

از آنچه گفتیم چنین نتیجه گرفته میشود که خارجی نبودن و مستقل نبودن و اجباری نبودن از ممیزات عوامل مرحله یی بیلان اخلاقی هستند.

چالش بین بودن و شدن در زمان، برآیندی را می آفریند که هدف بیلان ارزیابی آنست. این برآیند در عوامل بنیادی اثر میگذارند. هدف عوامل مرحله یی تقویت و استحکام عوامل بنیادی، یعنی سرمایه و دست آورد های جامعه بشری است.

این ارزیابی از دو منظر قابل ارائه است :

اول مورفولوژیک، که شناخت هیات و شکل خارجی آن، وسعت، حجم و بسط تاثیر گذاری آن، شناسایی برآیندی که عضو جنبشی را مجبور بانجام عمل معین میکند، است. مورفولوژی در هر بیلان، باید به نحوی باشد

تا تصویری ساده، قابل فهم، واقعگرایانه از کارکردها، در یک برهه زمانی مشخص عرضه کند. اما این به تنهای کفایت نمیکند شناخت و ارزیابی ظرفیتهای و امکانات بالقوه کاربردی و راهبردی مکمل این تصویر است. بیلان برای انتشار است زیرا شفافیت کار گروهی را تضمین میکند پس فن و هنر ارائه در مورفولوژی اثر گذار است.

دوم فیزیولوژیک، که وظائف اعضای گروه و اعمال و مظاهر مختلف حیات اجتماعی اعضای را تحقیق میکند که خود تحت تاثیر عوامل زیر است: معتقدات و تعلقات حزبی، اخلاق و افکار اخلاقی، عادات و آداب اجتماعی، حقوق و احترام به قوانین، اقتصاد و فرا آوردن ثروت، شغل و مبادله و توزیع شناخت و تخصص، زبان و ادبیات و فرهنگ، هنر و توجه به زیبایی. بیلان اخلاقی درعین حال که آنچه هست را مطالعه میکند و واقعیات را مورد بررسی قرار داده قوانینی از آنها استنتاج میکند، نیز گذشته را مورد تحقیق قرار میدهد، قضاوت و ارزیابی را در تمام مراحل بکار میگیرد، ضرورت هایی را که برای تغییر دادن برنامه ها و تطبیق آنها با واقعیت ها لازمند میابد و راهکارها را ارائه میدهد.

فرهنگ قاسمی ۱۴/۱۱/۲۰۱۰

جامعه رنگین کمان، بنیاد آزادی اندیشه و بیان

Farhang.ghassemi@orange.fr آدرس ایمیل جهت جلوگیری از رباتهای

هرزنامه محافظت شده اند، جهت مشاهده آنها شما نیاز به فعال ساختن

جاوا اسکریپت دارید

www.rangin-kaman.org